

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM

ČESKO-SLOVENSKÁ SLOVENSKO-ČESKÁ VÝSTAVA 2018

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM

Slovenské národné múzeum je vrcholnou zbierkotvornou, vedeckovýskumnou, metodickou a kultúrno-vzdelávacou inštitúciou s celoštátnou pôsobnosťou pre oblasť základných múzejných odborných činností. Slovenské národné múzeum-Historické múzeum (ďalej len "SNM-HM") je súčasťou SNM, ktoré v rámci svojej špecializácie má celoštátnu pôsobnosť. SNM-HM je dokumentačné, vedeckovýskumné a metodické múzejné pracovisko zamerané na historický vývoj Slovenska od stredoveku po súčasnosť. Poslaním SNM-HM je cielavedomé získavanie, ochraňovanie, vedecké a odborné spracovanie, využívanie a sprístupňovanie múzejných zbierok dokladujúcich vývin spoločnosti na Slovensku od stredoveku po súčasnosť. Buduje, spravuje a spracúva tiež numizmatickú zbierku od najstarších čias po súčasnosť. Venuje sa i dokumentácii historického a kultúrneho vývoja Slovákov v zahraničí.

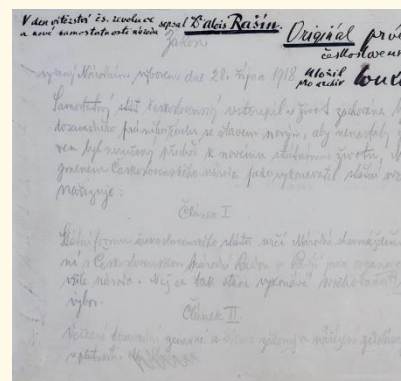

NÁRODNÍ MUZEUM

Národní múzeum je so svojimi zbierkami už od roku 1818 symbolom českého kultúrneho dedičstva. Ako ústredné múzeum v Českej republike plní múzeum funkciu zbierkotvornú, vedeckú, vzdelávaciu a metodickú. Národné múzeum usiluje o podnietenie pocitu národnej identity, nášho zakotvenia v tomto svete. Zároveň upozorňuje, že naše kultúrne dedičstvo je súčasťou celkového rámca európskeho a svetového spoločenstva a kultúry. Stará sa o najrôznejšie typy zbierkových fondov, ktoré môžeme rozdeliť do piatich základných skupín. Sú to zbierky prírodovedné, historické, hudobné, mimoeurópska etnológia a bohaté knižné fondy. Ďalej prezentuje svoje zbierkové predmety a ich zasadenie do súvislostí predovšetkým v expozíciách a dočasných výstavách. Tie dopĺňa rozsiahla publikačná činnosť a ďalšie vzdelávacie aktivity v Českej republike i v zahraničí.

Československá výstava bude rozprávať príbeh, ako sa spočiatku nereálny projekt Československa stal skutočnosťou, ktorá ovplyvnila životy miliónov obyvateľov nového štátu. Títo obyvatelia vytvárali a formovali nový štát a postupne ho prijali za svoj. Identifikovali sa s ním. Základná koncepcia výstavy je založená na konkrétnych osudoch ľudí, ktorí formovali dejiny Československa a je jedno, či ide o významné osobnosti z oblasti politiky, kultúry, vedy alebo o dnes bezvýznamné a bezmenné osobnosti, ktoré však vo svojej dobe boli typickými zástupcami a členmi spoločnosti. Ich osudy budú zasadené do konkrétnych historických udalostí. Spomienky, fotografie, dokumenty návštevníkov výstavy.

PRVÁ SVETOVÁ VOJNA A VZNIK ČESKOSLOVENSKA

Výstava pripomenie udalosti v českých zemiach a na Slovensku v rokoch 1917-1918 (prehlásenie poslancov na Ríšskom sneme, trojkráľová deklarácia, oslavy Národného divadla, Československý národný výbor, Slovenská národná rada, vznik Československej republiky (ďalej ČSR), Martinská deklarácia). Rovnako sa bude venovať exilovej politike, hlavne činnosti členov Československej národnej rady, zahraničných exilových spolkov a pod. Táto časť výstavy bude završená vznikom ČSR v októbri 1918.

Osobnosti: Antonín Švehla, Vavro Šrobár, Pavol Országh Hviezdoslav, Josef Pekař, Josef Scheiner, Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný, Milan Rastislav Štefánik

Osudy: legionár, vojak rakúsko-uhorskej armády, Čech a Slovák v exile

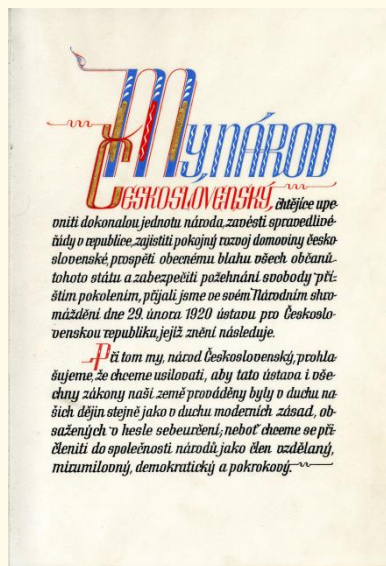

BUDOVANIE REPUBLIKY

Na základe poverenia Československého národného výboru odcestovala z Prahy na Slovensko dňa 4. novembra 1918 skupina politikov (tzv. „Skalická vláda“). Následne Revolučné národné zhromaždenie prijalo zákon o mimoriadnych opatreniach na Slovensku, na základe ktorého vzniklo Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska. Slovensko tak začalo byť postupne začleňované do československej správy. Vznik Československa priniesol rad problémov, napr. ekonomickú krízu, konflikty s národnostnými menšinami, na druhej strane priniesol aj rad úspechov, napr. rozvoj občianskej spoločnosti zvlášť na Slovensku, rozmach kultúry, vzdelanosti, školstva atď. V česko-slovenských vzťahoch na seba narážali dve koncepcie: idea čechoslovakizmu (definovaná napr. v jazykovom zákone a ústave) a myšlienka slovenského autonomizmu (definovaná niekoľkými návrhmi na začiatku 20-tych rokov). Obidve koncepcie mohol zmieriť návrh zemského zriadenia v roku 1927, ale nestalo sa tak. Československo aj naďalej zostalo centralistickým štátom s nefunkčnou koncepciou čechoslovakizmu. Na Slovensku sa situácia vyhrotila úvahou Vacuum iuris z 1. januára 1928, ktorej autorom bol Vojtech Tuka.

Osobnosti: Tomáš Garrigue Masaryk, Andrej Hlinka, Ivan Dérer, Vavro Šrobár, Jan Šrámek

Osudy: učiteľ, žandár, maďarský iredentista, člen politickej strany

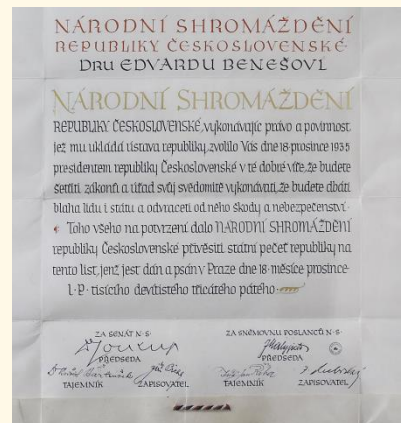

OHROZENIE REPUBLIKY

Československo sa v tomto období muselo zaoberať s mnohými problémami: hospodárska kríza, slovenská otázka, stupňovanie boja za slovenskú autonómiu, nástup nacizmu v Nemecku a s tým súvisiaca radikalizácia nemeckého obyvateľstva. Až do svojho zániku sa Československo so žiadnym z problémov nevysporiadalo. Radikalizáciu pomerov ukázali napr. Pribinové slávnosti v Nitre 1933, alebo výsledky parlamentných volieb v roku 1935. V českých zemiach vyhrala Sudetonemecká strana, na Slovensku autonomistický blok. Československo stále nebolo ochotné realizovať decentralizáciu, aj keď existovali nasmelé pokusy, napr. v dobe regionalizmu. Krízu upevnila aj zmena na pozícii hlavy štátu, kedy Tomáša Garriqua Masaryka vystriedal Eduard Beneš. Milan Hodža sa stal prvým Slovákom v pozícii československého ministerského predsedu. Napriek politickému napätiu v Československu pôsobil rad osobností a organizácií, ktoré sa úprimne snažili rozvíjať česko-slovenské vzťahy.

Osobnosti: Milan Hodža, Eduard Beneš, Konrád Henlein, Martin Rázus, Kamil Krofta, Jan Malypetr, Vojtech Tuka

Osudy: nezamestnaný, príslušník československej armády, český úradník na Slovensku

ROZDELENIE

Z obavy pred medzinárodnou izoláciou a pred vypuknutím vojny česko-slovenská vláda prijala 30.septembra 1938 Mníchovský diktát. Československo tak prišlo o časť územia v pohraničí, ktoré odstúpilo Nemecku a následne i Poľsku a Maďarsku. Slovensko získalo autonómiu. Tzv. „Druhá republika“ trvala len 167 dní. Dňa 14.marca 1939 slovenský snem vyhlásil samostatnosť a o deň neskôr vznikol Protektorát Čechy a Morava. Obe časti bývalej republiky išli vlastným smerom. Rozpad zanechal na duši Čechov a Slovákov jazvy: roztrhnutie rodín a priateľov, nepriedušne uzavreté hranice, nútený odchod Čechov zo Slovenska, pretrhnutie ekonomických a kultúrnych väzieb a pod. Napriek tomu sa našlo viacero momentov, kedy Česi a Slováci spolupracovali: aktivity v zahraničnom odboji, Slovenské národné povstanie, partizánska činnosť, prevádzanie cez hranicu a pod.

Osobnosti: Jozef Tiso, Emil Hácha, Emanuel Moravec, Alois Eliáš, Jan Šrámek, Ján Golian, Rudolf Viest

Osudy: člen Hlinkovej gardy, člen Protektorátneho vojska, Žid, partizán, zástupca zahraničného odboja

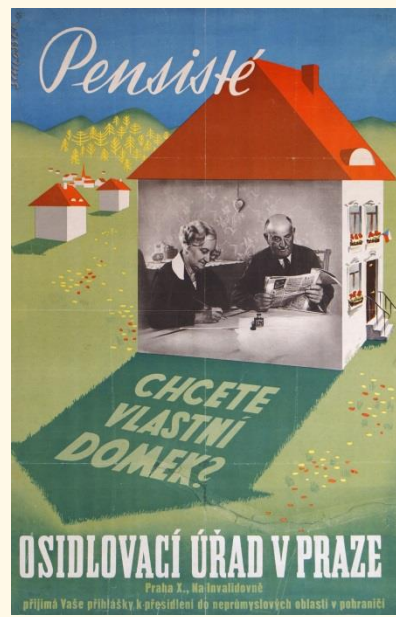

OBNOVENIE ŠTÁTU

Československo obnovilo svoju štátnosť s niekoľkými výraznými modifikáciami oproti predvojnovému obdobiu: bola vyriešená národnostná otázka, Slovensko (aspoň formálne) získalo rovnoprávne postavenie, bola obmedzená demokracia a oklieštená občianska spoločnosť. Vývoj smeroval k totalitnej diktatúre. Na vzťahy Čechov a Slovákov sa podpísala predchádzajúca negatívna skúsenosť zvlášť z českej strany. Neustále bola porušovaná zásada vzťahu „rovný s rovným“, boli osekávané kompetencie slovenských národných úradov (zvlášť Slovenskej národnej rady a Zboru povereníkov, ktoré boli definované napr. v Košickom vládnom programe. Vzájomné vzťahy ovplyvňoval aj asymetrický systém štátnej správy, historická skúsenosť a rozdielny politický vývoj (stačí pripomenúť výsledky volieb v roku 1946).

Osobnosti: Eduard Beneš, Zdeněk Fierlinger, Ján Ursíny

Osudy: Volyňský Čech, presídlený Maďar, člen KSČ, presídlenec zo Slovenska do českého pohraničia

TOTALITNÁ DIKTATÚRA

Pražský parlament prijal novú ústavu v máji 1948. V nej sa kodifikoval centralistický a „ľudovodemokratický“ štát. Ústava mala byť základom prebudovania spoločnosti podľa cieľov Komunistickej strany Československa (ďalej KSČ). V priebehu 50-tych rokov sa rozpútali rozsiahle represie v politickej opozícii, v armáde, v polícii, cirkvi atď. Štátnou bezpečnosťou zorganizované akcie mali okrem represíí zúčastnených, ich rodinných príslušníkov a známych aj silný preventívny, teda zstrašovací charakter. V štáte prevládala atmosféra strachu, ktorá bola produktom perzekúcií, nezákonností a súdnych procesov, ktoré príliš často končili dlhoročným väzením až trestami smrti. Zmanipulovaná spoločnosť všetky tieto zmeny vítala a podporovala. Príznyky prvej krízy režimu a pochybností možno badať v júni 1953, kedy sa množili otvorené prejavy nespokojnosti ako dôsledok menovej reformy. Česko-slovenské vzťahy mali byť vyriešené industrializáciou Slovenska. Súčasne ale došlo k úplnému obmedzeniu kompetencií slovenských národných orgánov, mnoho Slovákov bolo perzekuovaných v procese s buržoáznymi nacionalistami. O zložitom hľadaní kompromisu medzi Čechmi a Slovákami svedčia aj hlboké rozpory v emigrantských štruktúrach.

Osobnosti: Klement Gottwald, Viliam Široký, Milada Horáková, Ján Vojtaššák, Vladimír Clementis, Rudolf Slánský, Laco Nomomeský

Osudy: politický väzeň, úderník, družstevník, účastník 1. mája

UVOLŇOVANIE

Do 60-tych rokov vstúpilo Československo ako socialistický štát. Túto zmenu priniesla nová ústava z roku 1960. Zakotvila sa v nej vedúca úloha komunistickej strany, zrušil sa slovenský Zbor povereníkov, zmenil sa štátny znak. Pokus o demokratizáciu spoločenského života v ČSSR možno hľadať na začiatku 60-tych rokov, kedy na XXII. zjazde KSSZ boli kritizované nezákonnosti zo stalinského obdobia. V ČSR prebehli rehabilitácie odsúdených zo začiatku 50-tych rokov. Napriek nesúhlasu Antonína Novotného sa v roku 1963 stal prvým tajomníkom ÚV KSS Alexander Dubček. Výrazné hospodárske zaostávanie, krach tretej päťročnice a ekonomická stagnácia boli pre inteligenciu dôležitými impulzmi v pokusoch o demokratizačné procesy v spoločnosti. Vyvrcholili procesom Pražskej jari, ktorého symbolmi sa stala inteligencia, ale i niektorí reformní politici, ako napr. Alexander Dubček, Jozef Smrkovský a ďalší. Zmeny boli ukončené okupáciou Československa vojskami Varšavskej zmluvy.

Česko-slovenské vzťahy boli poznamenané zmenami na začiatku 60-tych rokov, kedy bol zrušený zbor povereníkov a zmenený československý štátny znak. Podobnú negatívnu rolu zohral aj prezident Antonín Novotný a jeho nepriaznivý vzťah k Slovensku. Napriek tomu hlavne v oblasti kultúry došlo k posilneniu kontaktov, mnoho nádejí bolo vkladanych do federalizácie Československa.

Osobnosti: Alexander Dubček, Antonín Novotný, Ladislav Mňačko, Ludvík Vaculík, Josef Smrkovský, František Kriegel

Osudy: spisovateľ, reportér, divák, hokejista, občan

NORMALIZÁCIA

Napriek tomu, že augustová okupácia vyvolala spontánny ohlas a odpor na oboch stranách rieky Moravy, situáciu rýchlo ovládli normalizátori. Prvým mužom v štáte a strane sa stal Gustáv Husák. Predstavitelia Pražskej jari boli odstránení. Prvé výročie augustovej okupácie potlačili domáce silové jednotky a nastali čistky v strane a spoločnosti. Základným kanónom komunistického režimu sa stalo Poučenie z krízového vývoja, ktoré úplne negovalo predchádzajúci obrodný proces. Spoločnosť stagnovala, pokusy o opozičné aktivity (samizdat, Charta 77, katolícka opozícia) boli tvrdo potlačované. A to i napriek tomu, že Československo sa zaviazalo na helsinskej konferencii dodržiavať ľudské práva. Pohyb v spoločnosti nastal až v 80-tych rokoch. Vplyv na to mali zmeny v ZSSR (prestavba a glasnosť), rozvíjali sa aj ekologické aktivity, vplyv na aktivizáciu katolíkov mal aj pápež Ján Pavol II. V druhej polovici 80-tych rokov došlo aj k významným protirežimovým manifestáciám (Palachov týždeň, sviečková manifestácia). Vyvrcholili študentskými demonštráciami v Bratislave a v Prahe (16. a 17.11.1989), ktoré viedli k pádu komunizmu.

Česko-slovenské vzťahy ovplyvnila nefunkčná federácia, na druhej strane sa však rozvíjali osobné kontakty, pozitívne bola vnímaná kultúra.

Osobnosti: Gustáv Husák, Miloš Jakeš, Václav Havel, František Mikloško, Vladimír Jukl

Osudy: chalupár, disident, člen hnutia Brontosaurus, cvičenec na spartakiáde, zväzák, družstevník, úradník

CESTA K ROZCHODU

V decembri 1989 odstúpil Gustáv Husák z funkcie prezidenta ČSSR. Prvým demokratickým prezidentom sa stal predstaviteľ opozície, disident a dramatik Václav Havel. Hneď v januári 1990 navrhol prezident Havel vynechať z názvu štátu prívlastok socialistická. Výrazné námietky slovenskej strany, ktorá trvala na tom, aby aj názov štátu vyjadroval federatívny charakter a následná búrlivá verejná diskusia viedli k schváleniu ústavného zákona o zmene názvu štátu zo dňa 29. marca 1990, ktorým sa mení názov Česko-slovenská federatívna republika. Spojovník v názve štátu, ktorý sa v Čechách vyhlasoval za pomlčku, urážal cítenie veľkej časti českej spoločnosti. Už o mesiac bol schválený nový ústavný zákon, ktorým federálne zhromaždenie prijalo nový názov štátu Česká a Slovenská federatívna republika. V júni 1990 sa konali prvé demokratické voľby. Krátko na to sa na júlovom stretnutí v Luhačovicach dohodol český premiér Peter Pithart s novým slovenským premiérom Vladimírom Mečiarom na presune kompetencií z federácie na republiky. Na augustovom rokovaní zástupcov oboch republikových vlád a federálnej vlády na úrovni predsedov a podpredsedov vlád, ktoré sa uskutočnilo v Trenčianskych Tepliciach, sa zúčastnení dohodli na hlavných bodoch rozdelenia a presunu kompetencií z federácie na národné republiky. Toto rokovanie ako aj všetky nasledujúce prebiehali v napätej atmosfére vzájomného podozrievania. Stupňovanie konfliktov a nedorozumení vyvrcholilo v marci 1992, kedy došlo k prerušeniu oficiálnych rokovaní. Druhé slobodné parlamentné voľby sa uskutočnili 5. a 6. júna 1992. Napriek tomu, že ešte v júli 1992 podľa výskumov verejnej mienky bolo 80 % obyvateľstva za zachovanie Československa, už v auguste 1992 bol na rokovaní najvyšších predstaviteľov ODS a HZDS v Brne dohodnutý časový plán zániku federácie a vzniku dvoch samostatných republík k 1. januáru 1993.

Osobnosti: Václav Klaus, Vladimír Mečiar, Petr Pithart, Ján Čarnogurský

Osudy: podnikateľ, nezamestnaný, svedok rozpadu Československa

ČESKO-SLOVENSKÁ SLOVENSKO-ČESKÁ VÝSTAVA 2018

- **MIESTO REALIZÁCIE**

Bratislava

Slovenské národné múzeum, Bratislavský hrad

Praha

Národní muzeum, Hlavní budova Národního muzea

- **TERMÍN**

Bratislava

apríl – október 2018

Praha

október 2018 – jar 2019

- **REALIZAČNÝ TÍM**

Mgr. Branislav Panis (garant zo strany Slovenského národného múzea)

Mgr. Marek Junek, Ph.D. (garant zo strany Národního muzea)

KONTAKTNÉ INFORMÁCIE

Mgr. Branislav Panis, Slovenské národné múzeum – Historické múzeum
E-mail: branislav.panis@snm.sk | Telefón: + 4212/ 204 83 101/111